



Kylie Minogues "Can't get you out of my head" släpptes bara några dagar innan terrorattentaten 11 september 2001. Bild: JAN BAUER

historia

roll. Steve McQueen låter på ett motsvarande vis som Adam Curtis känslomässigt laddade sånger ackompanjera händelseförloppet, till exempel när Janet Kays reggae-hit "Silly games" mynnar ut i festdeltagarnas allsång i "Lovers rock", eller när körsången "Ruht wohl ihr heiligen Gebeine" från Bachs Johannespassion avslutar den sista filmen "Education". Rymt, kropp, mänsklighet. Ett annat sätt att tala och möta andras erfarenheter. Historien som ett tankearkiv av överförda berättelser.

Det är här de möts, McQueen och Curtis, i ett expansivt sätt att förmedla enskilda historier, individuella öden, människors liv i relief mot de större systemen. När de båda serierna överlagras blir det tydligt hur berättandet växer fram ur konflikter och komplexa mönster. Rasismen, ojämlikheten och våldsspiralerna slår emot en med frånhet, men de långa speltiderna får också de inre bilderna att framkallas.

Det gäller även användandet av popartisten Kylie Minogues sång

"Can't get you out of my head" i Adam Curtis filmer med samma namn. Det vill säga, låten förekommer aldrig i de sex filmerna, den finns där bara som en tyst kommentar.

Den pregnant popsången, med sitt skarpa elektroniska driv, gavs ut 8 september 2001, bara tre dagar innan flygplanen flög in i World Trade center. Nu har den blivit en politisk musik vi hör inne i huvudet och vi blir inte kvitt den.

Magnus Haglund
kultur@gp.se

Fakta: Här kan du se serierna

Adam Curtis dokumentärfilmserie "Can't get you out of my head" – "An emotional history of the modern world" finns att se gratis på Youtube.com.

Steve McQueens tv-serie "Small axe" går att se på SVT Play.

Litteratur

Maxim Grigoriev gör klichéerna nyskapande

Roman
Maxim Grigoriev
Europa
Albert Bonniers



Främlingskap och exil, manligt flanerande vid Place de Clichy i Paris och svartsynta betraktelser över samtiden. Det kanske låter som ett slitet recept för en samtida roman

men ryskfödde Maxim Grigoriev, som växt upp i Stockholm och skriver på svenska, lyfter såväl sig själv som hela genren i håret och visar prov på en sällsamt lyckad formuleringkonst.

Maxim Grigoriev debuterade lyckosamt 2015 med novellsamlingen "Städer" som vann Borås debutantpris och något år senare kom romanen "Nu" där en vilsen filosofistudent drev runt i Berlin. Den nyutkomna "Europa" påminner inte så lite om de tidigare böckerna – de är fyllda av liknande, lika vilslna som vemodiga iakttagelser – men den här gången har formatet växlats upp och blivit större, bredare, skarpare och mer drastiskt.

Romanens handling är enkel och knappast huvudsaken, men i korthet: i olika tidsplan får vi följa den moskvafödde ryssen Nikita som ärvt en förfallen och vidrigt möjlig lägenhet i Nice av sin äldre väninna Nina. Så småningom förstår vi att den Nikita som prepubertalt fjortonsåring åkt på skolresa med sin högstadieklass i Paris helt enkelt aldrig följde med hem. Han hoppade av – som det tycks av ren slump – och lever under Paris broar några månader tills Nina plockar upp honom, tvättar honom varm och ren i sitt badkar och låter honom flytta in i ett vindrum.

I övrigt förblir romanens huvudpersoner gåtor och är mer ett slags existentiella positioner än karaktärsbeskrivningar, exempelvis begriper läsaren aldrig riktigt varför Nikita

aldrig åker hem för att träffa sina föräldrar eller ens sänder en hälsning. Snarare än att inklämmande beskriva några exilryska människoöden kan romanens själva motiv sägas utgöras av skildringen av just frånvaron: frånvaron av hem, frånvaron av riktning och det egna jaget och dess plats som den blinda punkten: "Vad betyder det att stå för ett träd? Det är ju inte så att det plötsligt kan gå sin väg."

I stället för att låta karaktärerna agera – exempelvis genom att älska någon eller arbeta – excellerar Grigoriev i intelligenta iakttagelser och digressioner om brist och tomhet, som här när han låter Nina tala: "Den bästa tänkbara döden, sade hon, är den sämsta. Det bästa sättet att dö är att dö ensam, i främmande land, på ett sjabbigt sjukhus, som det heter. Då, och endast då, sade hon, får man åtminstone de sista minuterna av livet slippa ifrån allt hyckleri och pladder. Äntligen få vara tyst. Äntligen förbereda sig på den hemska eller möjligen storslagna händelsen."

Såväl Nikita som Nina, och – tycks det – alla andra exilryssar som befolkas denna roman, lever som påvra grafomaniska översättare med oförlost författardrömmar

”
Såväl Nikita som Nina, och – tycks det – alla andra exilryssar som befolkas denna roman, lever som påvra grafomaniska översättare med oförlost författardrömmar

lösta författardrömmar och oavlatligt pågår det samtal om och citeras ur den ryska (företrädesvis: exil-) litteraturen, Ivan Bunin, Alexander Herzen, Marina Tsvetajeva, Boris Pasternak, Vladimir Nabokov, Jurij Lotman, Roman Jakobson, Vladislav Chodasevitj och minst tjugofem till, varav många jag aldrig hört talas om.

Ett annat bärande tema är framväxten av ett språk; den svenska texten interfolieras återkommande av uttryck på franska och ryska, vilket till sist bildar ett slags vacker polyglott kör som säger samma sak i olika stämmor. Fullkomligt frånvarande är också Nikitas sexualitet. Han inser "i en bakvänd form av återerinring", att han "aldrig haft en enda sexuell fantasi". Romanen gör en tragisk men också, på något underligt sätt, komisk poäng av Nikitas asexualitet med några fåtaliga och absurd hopplösa försök till att undersöka sitt eget driftsliv.

Helt invändningsfri mot denna annars mäktiga och säregna läsupplevelse är jag dock inte. Vissa berättartekniska upprepningar överexploateras där intill förväxling lika händelser återkommer för ofta; det ständiga handlandet på lågprisredjan Monoprix, det återkommande drickandet av kranvatten men framför allt de irriterande många gånger (gissningsvis omkring hundra!) Grigoriev skriver frasen "där vi satt på Wepler" – Wepler som för övrigt är ett känt brasserie vid Place de Clichy.

Men i alla fall: Europa kräver sin alldeles egna långsamma, noggranna och ibland plägsamma läsning, men är mångfaldigt belöande. En veritabel njutning är de många träffsäkra iakttagelserna om Europa i allmänhet och Frankrike i synnerhet: "De gillar regler, och de gillar att bryta mot regler. Det är hela Frankrike i ett nötskal, sade hon: att sätta upp en massa obskyra regler och sedan låtsas bryta mot dem för att känna sig som rebeller."

Ulf Karl Olov Nilsson



Maxim Grigoriev debuterade 2015 med novellsamlingen "Städer" som vann Borås debutantpris och något år senare kom romanen "Nu" där en vilsen filosofistudent drev runt i Berlin. Bild: Miguel Ribeiro Fernandes